

МЕТОДОЛОГІЧНІ ПІДХОДИ ДО ПРОЄКТУВАННЯ ІНКЛЮЗИВНИХ ОЗДОРОВЧО-РЕАБІЛІТАЦІЙНИХ ЗАКЛАДІВ.

¹Вінницький національний технічний університет

Анотація

Стаття присвячена аналізу сучасних методологічних підходів до проєктування інклюзивних оздоровчо-реабілітаційних закладів, спрямованих на створення доступного, безбар'єрного та комфортного середовища для користувачів різних груп. У роботі розглянуто принципи інклюзивності, ергономіки, універсального дизайну та функціонально-просторової організації, що забезпечують ефективність та результативність реабілітаційних процесів.

Ключові слова: реабілітація, оздоровчі заклади, універсальний дизайн, доступність.

Abstract

The article examines contemporary methodological approaches to the design of inclusive health and rehabilitation facilities aimed at creating accessible, barrier-free, and user-friendly environments for diverse population groups. The study highlights the principles of inclusivity, ergonomics, universal design, and functional-spatial organization as key factors ensuring the efficiency and effectiveness of rehabilitation processes.

Keywords: rehabilitation, wellness facilities, universal design, accessibility.

Вступ

Метою дослідження є визначення та систематизація методологічних підходів до проєктування інклюзивних оздоровчо-реабілітаційних закладів, що забезпечують доступність, комфорт, безбар'єрність та ефективність реабілітаційного середовища для людей з різними потребами.

Об'єктом дослідження є архітектурно-планувальні та функціонально-просторові рішення інклюзивних оздоровчо-реабілітаційних закладів, а також принципи їх проєктування з урахуванням потреб користувачів різних вікових та функціональних груп.

Результати досліджень

Проєктування сучасних оздоровчих, санаторно-курортних і реабілітаційних закладів передбачає комплексний підхід, спрямований на створення простору, що одночасно відповідає функціональним, медичним, соціальним та емоційно-психологічним потребам користувачів. Основним завданням архітектури таких об'єктів є формування гармонійного середовища, яке не лише забезпечує лікувальні та відновні процеси, а й сприяє соціальній інтеграції людини в суспільство [1].

В основі сучасної концепції лежить **принцип інклюзивності**, що визначає доступність усіх елементів простору для людей із різними фізичними, сенсорними чи когнітивними особливостями. Це означає, що архітектурні рішення мають забезпечувати безперешкодне пересування, орієнтацію та користування усіма приміщеннями і територією закладу без необхідності спеціальної адаптації. Зокрема, йдеться про пандуси, ліфти, понижені бордюри, тактильні елементи, контрастні візуальні орієнтири та зрозумілу навігацію.

Принцип універсального дизайну доповнює інклюзивність і передбачає створення середовища, комфортного для всіх користувачів — від дітей до людей похилого віку. Він базується на ідеї, що архітектура має бути зручною за замовчуванням, без потреби у спеціальних пристосуваннях. Такий підхід сприяє формуванню «гуманного простору», де усі користувачі відчують себе рівноправними.

Важливим напрямом у методології проєктування є **функціонально-просторова інтеграція**, тобто забезпечення логічних зв'язків між функціональними зонами — лікувальною, житловою, адміністративною, культурно-дозвіллевою та рекреаційною. Для ефективного функціонування закладу необхідна чітка організація потоків пацієнтів, персоналу та відвідувачів. Просторові рішення мають сприяти зручності пересування, орієнтації та мінімізації втоми користувачів.

Не менш суттєвим є **принцип психологічного комфорту**. Сучасні наукові дослідження доводять, що архітектурне середовище безпосередньо впливає на психоемоційний стан людини, а отже — на ефективність реабілітаційного процесу. Простір повинен створювати відчуття безпеки, спокою та природної гармонії. Для цього застосовують м'яке природне освітлення, теплі кольорові гами, використання природних матеріалів (дерево, камінь), озеленення інтер'єрів і відкритих просторів [2].

Принцип зв'язку з природним середовищем є одним із базових у формуванні санаторно-курортної архітектури. Розташування лікувально-оздоровчих закладів традиційно визначається наявністю природних факторів — мінеральних джерел, лісових масивів, водойм, чистого повітря. Саме природне оточення має стати активним елементом просторової композиції. Тому архітектор повинен забезпечити максимальний візуальний контакт із природою, створити систему відкритих і напіввідкритих просторів, прогулянкових алеї, терас, зимових садів, що підтримують терапевтичний ефект середовища.

Екологічний підхід передбачає раціональне використання енергії, води та матеріалів, інтеграцію об'єкта в ландшафт, мінімізацію техногенного впливу. Використання енергоефективних технологій, природної вентиляції, дахового озеленення та систем збору дощової води не лише знижує експлуатаційні витрати, а й формує сприятливий мікроклімат, який позитивно впливає на здоров'я користувачів.

Ще одним важливим аспектом є **гнучкість і адаптивність простору**. Реабілітаційні та санаторно-курортні установи повинні мати можливість трансформації своїх приміщень у відповідь на зміни медичних технологій, демографічні потреби чи функціональні завдання. Це може реалізовуватись через модульні системи планування, мобільні перегородки, багатофункціональні приміщення та можливість розширення будівлі без порушення загальної структури комплексу [3].

Висновки

Визначено методологічні підходи до проєктування інклюзивних оздоровчо-реабілітаційних закладів потребують комплексного поєднання принципів універсального дизайну, доступності, ергономіки та функціонально-просторової організації. Успішні проєктні рішення ґрунтуються на глибокому аналізі потреб різних груп користувачів, включно з людьми з інвалідністю, особами похилого віку, дітьми та пацієнтами з тимчасовими чи постійними порушеннями мобільності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Preiser, W. & Ostroff, E. (eds.) (2001) *Universal Design Handbook*. New York: McGraw-Hill.
2. Steinfeld, E. & Maisel, J. (2012) *Universal Design: Creating Inclusive Environments*. Hoboken: Wiley.
3. World Health Organization (2011) *World Report on Disability*. Geneva: WHO Press.

Шмаль Катерина Олександрівна — студентка групи БМ-206, факультет будівництва, цивільної та екологічної інженерії, Вінницький національний технічний університет, Вінниця, e-mail: katherine.shmal@gmail.com.

Кошова Анастасія-Юлія Олегівна - студентка групи БМ-206, Факультет будівництва цивільної та екологічної інженерії, Вінницький національний технічний університет, Вінниця, e-mail: nastiayulia08@gmail.com

Назаренко Олександр Олександрович – асистент кафедри будівництва, міського господарства та архітектури, Вінницький національний технічний університет, Вінниця, e-mail: nazarenko@vntu.edu.ua

Науковий керівник: **Хороша Оксана Іванівна** – кандидат архітектури, старший викладач кафедри будівництва, міського господарства та архітектури, Вінницький національний технічний університет, Вінниця, e-mail: korosha@vntu.edu.ua.

Shmal Kateryna - student of the BM-20b group, Faculty of Construction, Civil and Environmental Engineering, Vinnytsia National Technical University, Vinnytsia, e-mail: katherine.shmal@gmail.com.

Nazarenko Oleksandr Oleksandrovych – assistant at the department of construction, urban and architectural Vinnytsia National Technical University, Vinnytsia, e-mail: nazarenko@vntu.edu.ua

Koshova Anastasiia-Yuliia— student of BM-20b group, Faculty of Construction, civil and ecology engineering, Vinnytsia National Technical University, Vinnytsia, e-mail: nastiayulia08@gmail.com

Supervisor: **Khorosha Oksana** - PhD, senior lecturer of department construction, urban and architectural Vinnytsia National Technical University, Vinnytsia, e-mail: korosha@vntu.edu.ua.